

مجله

توسعه فضاهای پیراشهری

سال اول، شماره دوم (پیاپی ۲)، پاییز و زمستان ۱۳۹۸

شاپای چاپی ۴۱۶۴-۲۶۷۶ شاپای الکترونیکی ۴۱۷۲-۲۶۷۶

صفحات ۱۱۹-۱۰۷

تحلیل توسعه یافتگی روستاهای پیراشهر با رویکرد پیوند متقابل مورد: دهستان سهرین زنجان

www.jpusd.ir

منیژه احمدی^{۱*}، محمد تقی حیدری^۲، محمدعلی بیگدلی^۳

^۱ استادیار جغرافیا و برنامه‌ریزی روستایی، دانشگاه زنجان، زنجان، ایران

^۲ استادیار جغرافیا و برنامه‌ریزی شهری، دانشگاه زنجان، زنجان، ایران

^۳ کارشناس ارشد جغرافیا و برنامه‌ریزی روستایی، دانشگاه زنجان، زنجان، ایران

*e-mail: ahmadi.manijeh@znu.ac.ir

دریافت مقاله: ۱۳۹۸/۰۸/۱۲

پذیرش نهایی: ۱۳۹۸/۰۹/۰۸

چکیده

پیوند متقابل شهر - روستا، از عوامل تعیین کننده توسعه روستایی است. با توجه به نقش این روابط در فرآیند تحولات و توسعه روستا-شهر، علاوه بر بررسی انواع روابط، شناخت و آثار و پیامدهای آن بر روستا و تلاش برای کاهش اثرات منفی این روابط در راستای توسعه پایدار نواحی روستایی ضروری به نظر می‌رسد. با این رویکرد پژوهش حاضر به سهم خود کوشید پیوند متقابل روستاهای پیرامون شهر زنجان و اثرات آن بر میزان توسعه یافتگی روستاها را در دهستان سهرین زنجان مورد واکاوی قرار دهد. این تحقیق به لحاظ هدف توسعه ای و به لحاظ روش ترکیبی از شیوه‌های توصیفی - تحلیلی بکار گرفته شده است. جامعه آماری مورد مطالعه دهستان سهرین بوده که ۱۲ آبادی را شامل می‌شود. بنا به تیپ‌بندی روستاها در سه موقعیت کوهستانی، کوهپایه ای و دشتی و با در نظر گرفتن تعداد خانوار هر روستا، ۱۲ روستا به عنوان نمونه انتخاب گردیده و حجم نمونه بر اساس فرمول کوکران ۳۱۸ سرپرست خانوار محاسبه شد که به منظور اطمینان بیشتر، در نهایت تعداد ۳۲۰ خانوار برای مطالعه برگزیده شده‌اند. از روش نمونه گیری تصادفی ساده استفاده شده است. تحلیل داده‌ها به کمک تکنیک تحلیل سلسله مراتبی AHP انجام شده است. نتایج نشان داد که از نظر پیوند روستا-شهری و سطح برخورداری و میزان مراودات اقتصادی-اجتماعی و سیاسی، سطح برخورداری کامل روستا از امکانات مورد نیاز شهری، تنها مرکز دهستان (روستای سهرین) با جمعیت بیش از ۳ هزار نفر، برخوردارترین روستا بوده است. در این رابطه، روستاهایی که در موقعیت دشتی، نزدیکی به شهر زنجان، دسترسی به جاده اصلی و وسیله نقلیه عمومی دارد، وابستگی بیشتری داشته و روستاهای کوهستانی و دور از جاده در موقعیت ناپرخوردار قرار گرفته است؛ همچنین این روستاها دارای کمترین مراودات با شهر بوده است. در بین سکونتگاه‌های پیرامونی مورد مطالعه، دو روستای سهرین و سارمساقلو بیشترین پیوند دوجانبه را با شهر زنجان داشته است. این روستاها تقریباً نزدیک به شهر بوده دارای و موقعیت دشتی است. همچنین با فاصله گرفتن از شهر زنجان و با رفتن به سوی نواحی کوهستانی و کوهپایه‌ای، میزان پیوند دوجانبه روستایی کم شده و روابط روستاشهری بیشتر بر مبنای تسلط شهر بر روستا شکل می‌گیرد.

واژگان کلیدی: پیوند متقابل شهر - روستا، سطح برخورداری، موقعیت طبیعی، دهستان سهرین، شهرستان زنجان.

مقدمه

سکونتگاه‌های روستایی فضاهای جغرافیایی حاصل برآیند مجموعه عوامل و نیروها، چشم‌انداز طبیعی و فرهنگی هستند و از عوامل تأثیرگذار در روندهای ناحیه-ای به شمار می‌آیند و تعاملات این سکونتگاه‌ها با کانون-های فرانااحیه دائما در حال تغییر و تحول است (اجاق و همکاران، ۱۳۹۴: ۵۶). روستانشینی شکل ویژه‌ای از استقرار و معیشت انسان و جلوه بارزی از حیات اقتصادی و اجتماعی است که با نظامی کم و بیش پایدار در طی قرون متمادی دوام یافته است. نقش و جایگاه روستاها در فرآیندهای توسعه اقتصادی، اجتماعی و سیاسی در مقیاس محلی، منطقه‌ای ملی و بین‌المللی و پیامدهای توسعه-نیافتگی مناطق روستایی چون فقر، نابرابری فزاینده، رشد سریع جمعیت، بیکاری و غیره موجب توجه جدی به توسعه روستایی و تقدم آن بر توسعه شهری گردیده است (پورطاهری و همکاران، ۱۳۹۱: ۵۳). در بسیاری از کشورها از جمله کشور ایران هنوز درصد بالایی از جمعیت در نواحی روستایی زندگی می‌کنند و با توجه به اشباع بیشتر شهرها و خالی شدن تعداد زیادی از روستاها لازم است که به توسعه روستایی توجه ویژه معطوف شود. پیوندهای روستایی-شهری در عرصه منطقه‌ای هستند بر این مبنا پیوندهای روستایی-شهری دارای ماهیتی فضایی بوده و بر جریان مردم، کالا، خدمات، پول، سرمایه، اطلاعات مابین کانون‌های شهری و مراکز روستایی دلالت دارند. پیوندهای روستایی-شهری به شکل جریان‌های فضایی کالا، پول، سرمایه، عقاید، اطلاعات، فناوری می-باشد و علاوه بر تامین نیازهای شهری، موجب تحولات مثبت اقتصادی و اجتماعی در نواحی روستایی خواهند شد (افراخته و همکاران، ۱۳۹۲: ۹). پیوندهای روستایی-شهری جریان انتقال محصولات کشاورزی و سایر تولیدات از نواحی روستایی به مراکز شهری برای مصرف کنندگان محلی و ارسال به بازارهای منطقه‌ای، محلی و

بین‌المللی را شامل می‌شوند و در جهت انتقال کالاهای صنعتی و کارخانه‌ای از مراکز شهری به سکونتگاه‌های روستایی را در بر می‌گیرد (افراخته، ۱۳۸۰: ۵۶). همچنین محققان معتقدند وجوه ارسالی یا بازگشت سرمایه به روستا بیانگر توجه مهاجران به مبدأ خود است. این کار آنها را به افراد باقی مانده در روستا پیوند می‌دهد (رضوانی و شاهچراغ، ۱۳۹۰: ۵۶). این جریان‌ها موجب پیوند مکمل و دوسویه مراکز روستایی و شهری می‌شوند. تقویت پیوندهای روستایی-شهری با هدف توسعه اقتصادی و کاهش فقر، به شرایط جغرافیایی، اجتماعی-اقتصادی و اکولوژیکی محلی و منطقه‌ای بستگی دارد (آزاد هدایت و همکاران، ۱۳۹۴: ۶۷). دهستان سهرین شامل ۱۲ روستا (۱۸۷۳ خانوار با ۶۴۷۰ نفر جمعیت) می‌باشد (سند توسعه شهرستان زنجان، ۱۳۹۵). با توجه به روابط بین شهر و روستاهای اطراف و روند رو به گسترش شهرنشینی در زنجان و بالا بودن آمار مهاجرت در دهستان سهرین به بررسی پیوندهای روستا-شهری و تأثیر آن بر سطح توسعه یافتگی روستاهای پیراشهر پرداخته شد. زیرا در این منطقه بیشترین فعالیت‌های اقتصادی در بخش کشاورزی صورت می‌گیرد که از دیرباز عامل اصلی شکل دهنده روابط اقتصادی شهر و روستاهای منطقه بوده است. امروزه این فعالیت‌ها و روابط ناشی از آن، دستخوش تغییرات زیادی شده است و به تبع آن اقتصاد منطقه و فضای جغرافیایی متأثر از آن نیز به شدت دگرگون شده است؛ همانطور که کشاورزی منطقه مکانیزه و فشرده شده است، بر حجم مبادلات اقتصادی شهر و روستا نیز افزوده شده و این روابط اقتصادی شکل پیچیده‌تری به خود گرفته است؛ ضمن آنکه ورود و گسترش فعالیت‌های مربوط به بخش صنعت و خدمات در منطقه به این پیچیدگی و درهمتنیدگی دامن زده است. بر اساس مباحث مذکور، سوالات تحقیق به شرح ذیل است:

➤ براون (۲۰۱۴)؛ روابط و پیوندهای میان شهرو روستا و عدم تمرکز خدمات و امکانات در شهرها را مورد بررسی قرار می‌دهد و بیان می‌کند که تقریباً ۸۰ درصد از کشورهای در حال توسعه این اصلاحات را طی سه دهه گذشته انجام داده‌اند. ارتباطات روستایی و شهری نیازمند توجه سیاسی بیشتر و ساختار سازمانی مناسب است. تحقیق در این زمینه می‌تواند با تشخیص انواع مختلف جریان‌های پویا که بین فضاهای روستایی و شهری وجود دارد، کمک کند و از پیوندهای قوی میان مناطق شهری و روستایی که همواره یک چالش برای توسعه پایدار است پشتیبانی کند.

➤ سعیدی (۱۳۸۲)، در بررسی خود با عنوان (روابط شهر و روستا و پیوندهای روستایی-شهری یک بررسی ادراکی)؛ نتیجه می‌گیرد توسعه روستایی و برنامه‌ریزی شهری باید الزامات توامانی توامان و هم پیوند به شمار روند. به این ترتیب، نکته اساسی در این میان آن است که هر گونه فعالیت و مداخله در یکی از این دو عرصه، پیامدهایی، چه بسا منفی، در عرصه دیگر بر جای خواهد گذارد.

➤ رخسار زاده و همکاران (۱۳۹۵)؛ در مقاله‌ای با عنوان (تحلیل عوامل تأثیرگذار در پیوندهای روستایی-شهری در شهرستان آستارا)، به این نتایج دست یافتند که مهاجرت از روستاها به نقطه شهری آستارا در دو دهه اخیر کاهش یافته و همچنین رابطه ایران از مرز زمینی آستارا باعث گسترده شدن رفت و آمد افراد روستایی به نقطه شهری، افزایش ارتباطات تلفنی، بالارفتن درک

۱- سطح برخورداری سکونتگاه‌های روستایی دهستان سهرین در پیوند متقابل با شهر زنجان چگونه است؟

۲- نقش فاصله از شهر و موقعیت سکونتگاه‌ها در دهستان سهرین زنجان بر مبنای پیوند روستا - شهری چگونه است؟

بحث از پیوندهای شهر و روستا در بررسی‌های علوم اجتماعی، بویژه مطالعات جغرافیایی، از سابقه‌ای نسبتاً طولانی برخوردار است، اما سرآغاز بحث‌های جدی و علمی در این باره بیشتر به دهه ۱۹۴۰ میلادی باز می‌گردد. در ارتباط با ایران، یکی از پیشتازان این مبحث هانس بوبک^۴ جغرافیدان اتریشی است که در سال ۱۹۴۸ برای نخستین بار کوشید این مقوله را در چارچوبی نظری مطرح سازد. هانس بوبک این گونه روابط سلطه را در کشورهای شرق اسلامی، از جمله ایران، در قالب سرمایه داری بهره‌بری و روابطی انگلی و تحمیلی از سوی شهرها بر محیط‌های روستائی معرفی کرده است.

➤ آکویونلو^۵ (۲۰۱۵) پیوندهای روستایی - شهری نقش حیاتی در تولید درآمد، اشتغال و ثروت ایفا می‌کنند. یافته نشان می‌دهد که خوشه‌بندی مناطق روستایی و شهری به واحدهای برنامه‌ریزی منطقه‌ای می‌تواند محیط لازم برای شبکه‌های گسترده تجارت و تبادل دانش بین روستا-شهر را فراهم کند. به همین دلیل ارتباط قوی روستایی-شهری نقش مهمی در کاهش فقر در کشورهای در حال توسعه دارد.

^۴ Hans Bobek

^۵ Akkoyunlu

^۴ Braun

پژوهش حاضر در سطح محلی به اثرات پیوندهای متقابل شهر زنجان در ارتباط با روستاهای پیراشهر آن می‌پردازد و برای اولین بار می‌باشد که در دهستان سهرین مورد مطالعه و بررسی قرار می‌گیرد.

پیوندهای روستایی - شهری در واقع به واسطه مجموعه‌ای از جریان‌ها از جمله جریان افراد، فناوری، سرمایه، منابع و اطلاعات مشخص می‌گردد. هر یک از این جریان‌ها دارای جنبه‌ها و اثر گذاری‌های مضاعفی هستند که به صورت پیوندهای متفاوت مکانی - فضایی و زمانی بروز می‌یابند و به عنوان یکی از مهمترین عوامل مؤثر بر تحولات فضاهای جغرافیایی از اهمیت ویژه‌ای برخوردار است (سعیدی و مکانیکی، ۱۳۸۳: ۲۹). امروزه شهرها ضمن شکل‌پذیری از ناحیه جغرافیایی خود، به شکل‌دهی و سازمان‌بخشی روستاها و بخش‌های اطراف خود می‌پردازند. به لحاظ تاریخی شهرها زمانی پدید و به راه توسعه افتاده‌اند که روستاها موفق به کسب مازادی از تولید گردیده‌اند؛ مازادی که امکان تأمین آذوقه مورد نیاز شهرها را فراهم آورده است (دولفوس، ۱۳۶۹: ۱۲۷). به طور کلی شهر و روستا در فضای جغرافیایی یک کل منسجم می‌باشند. به طوری که کارکردهای شهری، به نسبت زیادی فعالیت‌های روستایی را تحت تأثیر قرار داده و از سویی نیز چگونگی فعالیت و تولید، توزیع و مصرف در شهرها را متأثر می‌سازد (لینچ، ۱۳۸۶: ۳۳). در واقع شهرها بین نواحی روستایی و بازارهای جهانی پیوند ایجاد می‌کنند که این روابط می‌تواند شالوده چرخ‌های مثبت روابط متقابل را تشکیل دهد (رخسار زاده و همکاران ۱۳۹۵: ۱۳). پیوندهای روستایی - شهری برخلاف روابط سنتی، روابطی دو سویه معرفی شده‌اند که روستا و شهر را در چارچوب تعاملی پویا و مکمل در کنار هم قرار می‌دهد. میان شهر و روستا، چه در گذشته و چه در حال حاضر، به دلیل نیازهای متقابل به همدیگر، رابطه دو سویه حاکم بوده است.

متقابل ساکنین روستایی و شهری آستارا شده است و در بعد اقتصادی هم باعث بهبود وضعیت درآمد، ایجاد اشتغال جدید و رونق گرفتن فعالیت‌های تجاری و خدماتی و شکل‌گیری بازارچه‌های مرزی شده است و نیز عواملی از جمله تجارت چمدانی و مشارکت روستاییان از جمله: زنان روستایی در اقتصاد شهری باعث شکل‌گیری پیوندهای روستایی - شهری گردیده است

➤ فیروزنیا و همکاران (۱۳۹۶)، در پژوهشی با عنوان (بررسی نقش تولید محصولات باغی در پیوند روستا شهری و توسعه کالبدی دهستان سولقان (تهران))؛ به این نتیجه دست یافتند که تولید محصولات باغی بین ناحیه مورد مطالعه و شهر تهران در تحقق توسعه پایدار روستایی مؤثر می‌باشد. البته در این زمینه مشکلاتی همچون کوچک بودن قطعات اراضی باغی و به تبع آن نظام بهره‌برداری خرده مالکی و استفاده سنتی از منابع آب وجود دارد.

➤ محمدی ده چشمه و همکاران (۱۳۹۸)، در پژوهش خود با عنوان (پیوندهای روستا شهری، مبنای توسعه ناحیه ای (مورد پژوهی: شهرستان اهواز)، نشان داد که از مجموع ۴۰ مورد پیوند روستایی - شهری در محدوده، ۳۵ مورد آن در قالب ۹ جریان اثرگذار شهر، دارای رابطه معنادار و از نوع مثبت با سطوح توسعه ناحی ای بوده‌اند و نتایج تحقیق حاکی از نقش مثبت و زایای شهر اهواز بر سطوح توسعه ناحیه‌ای است.

با توجه به مباحث فوق هرچند که درباره پیوندهای مختلف روستا - شهری و انواع آن در مناطق مختلف کشور پژوهش‌های متعددی صورت گرفته است؛ لیکن

شهرها عموماً محل تمرکز محصولات مازاد روستاییان اطراف خود بوده و از طرفی هم ارائه دهنده خدمات مورد نیاز روستاییان می‌باشد. بنابراین، ایجاد رابطه دوجانبه بر حسب چگونگی تمرکز محصولات کشاورزی و نوع خدمات و چگونگی ارائه آن به مناطق پیرامونی ابعاد متفاوتی دارد و از طرف دیگر میزان رونق پذیرش و مصرف شهر، تعیین کننده تمرکز محصولات کشاورزی در آن شهر است. هر چه شهر بزرگتر باشد، سلسله خدمات کالا و عملکردهایی که احتمالاً تأمین می‌کند، وسیعتر و ارتباط آن نیز با پیرامونش پیچیده‌تر است (فیروزنیا و همکاران، ۱۳۹۶: ۴۶). همچنین اهلرس (۱۳۸۰)؛ علل دیرپایی این روابط را این چنین معرفی می‌کند. الف) پیوند تنگاتنگ حاکمیت دولت و شهر؛ ب) بازرگانی شهری براساس عواید حاصل از بهره تولیدات روستایی؛ ج) آمادگی ناچیز زمینداران بزرگ برای سرمایه‌گذاری تولیدی.

شکل ۱. پیوندهای نواحی شهری- روستایی

منبع: پورمحمدی و همکاران، ۱۳۹۲: ۲۱

به طور کلی این رابطه و پیوند در هر منطقه، میان شهر و روستا به سه نوع برقرار است:

- روابطی که از سوی مناطق روستایی برای فروش محصولات مازاد برقرار است.
- روابطی که معمولاً از سوی شهرها برای تأمین نیازهای اساسی و ارائه خدمات برقرار می‌شود.
- روابطی که اصولاً از جانب دو طرف روستایی و شهری به دلیل وابستگی‌های متقابل طرفین ایجاد می‌شود (فیروزنیا و همکاران، ۱۳۹۶: ۲۷).

جدول ۱. عوامل تاثیرگذار بر پیوند روستا - شهری

بعد	محقق	معیارهای تأثیرگذار بر پیوند روستا-شهری
کالبدی	راندینلی ۱۹۸۵	شبکه راهها، شبکه حمل و نقل، وابستگی های اکولوژیک
اجتماعی	راندینلی ۱۹۷۶	مناطق بیلاقی روستایی (باغ درمانی، تفریح...)، روابط متقابل اجتماعی (مکاتبات، ارتباطات، تماس تلفنی، رابطه پزشکی)؛ دیدار خویشان و ارتباطات فامیلی؛ خدمات عمومی و خصوصی؛ ارتقا سطح دانش و آگاهی؛ بازدیدها و مراسم ها؛ جابجایی پاندولی (آمد و شد های شغلی، مهاجرت دائم و موقت)؛ آمد و شد ها جهت کارهای اداری- خدماتی یا مهاجرتی
اقتصادی	ظاهرخانی-فتخاری ۱۳۸۳	محصولات کشاورزی (تولیداتی)
	راندینلی	جریان پول، جریان سرمایه (تسهیلات)، جریان مواد غذایی، جریان مواد اولیه (نهاد ها و ...)
	تاکولی ۱۹۹۸	بازار، جریان کالا، آمد و شد جهت کار
	شکویی، ۱۳۷۳	اشتغال (دائمی - فصلی - غیرکشاورزی)

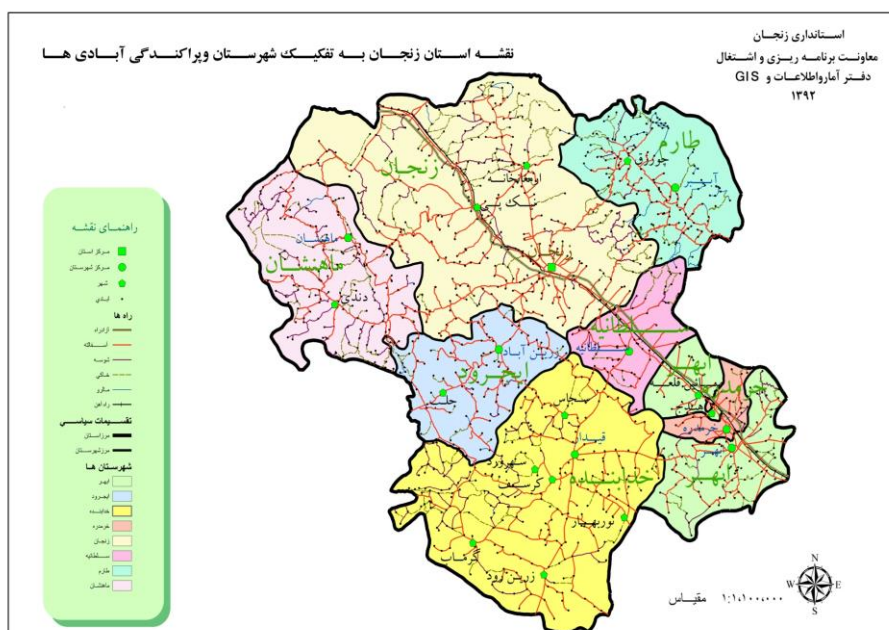
ماخذ: فیروزنیا و همکاران، ۱۳۹۶: ۲۹

مرکزی ایران، و در مختصات جغرافیایی ۳۶ درجه ۲۷ دقیقه تا ۳۷ درجه و ۱۵ دقیقه عرض شمالی و ۴۷ درجه و

شهرستان زنجان با مساحتی حدود ۶۷۶۳ کیلومتر مربع (سند آمایش استان زنجان، ۱۳۸۷) در شمال غربی فلات

است کوهستانی که در اثر تجزیه رودخانه‌ها، جلگه‌های حاصل خیز مستقلمی تشکیل شده است. ناهمواری‌های این شهرستان به کوه‌های زنجان شمالی و کوه‌های زنجان جنوبی تقسیم می‌شود. قزل اوزن و زنجانرود دو رود مهم شهرستان است (سند توسعه شهرستان زنجان، ۱۳۹۴).

۲۵ دقیقه الی ۴۸ درجه ۵۴ دقیقه طول شرقی قرار دارد. شهرستان زنجان از شمال به استان‌های آذربایجان شرقی و اردبیل، از شرق به شهرستان‌های طارم و ابهر، از جنوب به شهرستان‌های ایچرود و خدابنده و از غرب به شهرستان ماهنشان و از شمال غربی به شهرستان میانه محدود است (نقشه یک). از نظر توپوگرافی، شهرستان زنجان منطقه‌ای

شکل ۲. نقشه استان زنجان به تفکیک شهرستان و پراکندگی آبادی ها (سازمان مدیریت و برنامه ریزی، ۱۳۹۲)

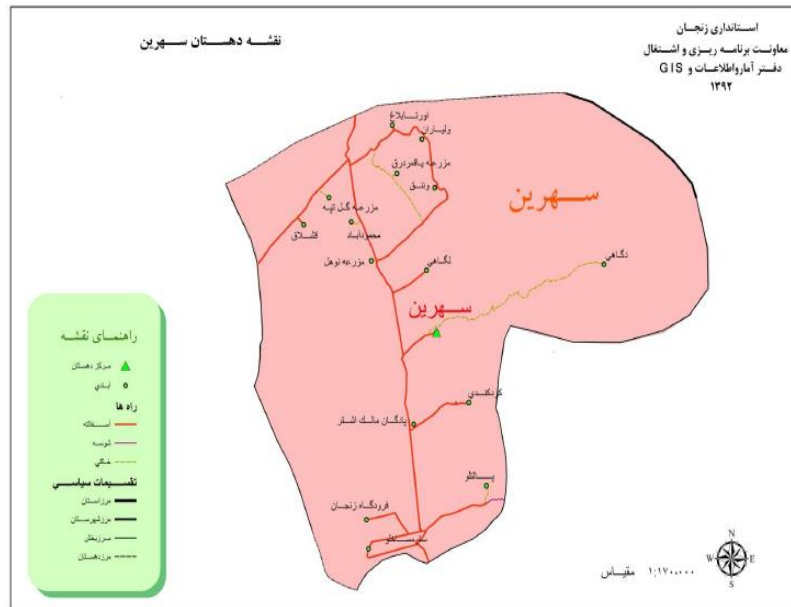
سه خانوار دارد (فرهنگ آبادی‌های شهرستان زنجان، ۱۳۹۲).

بر اساس سرشماری عمومی نفوس و مسکن ۱۳۹۵، شهرستان زنجان دارای سه بخش به نام‌های مرکزی، زنجانرود و قره پشته، دوازده دهستان و ۲۶۶ آبادی بالای

جدول ۲. وضعیت جمعیت محدوده مورد مطالعه (۱۳۹۵)

استان/ شهرستان	جمعیت (۱۳۹۵)		خانوار
	مرد	زن	
استان زنجان	۱۰۵۷۴۶۱	۵۲۲۶۱۲	۳۲۱۹۸۳
شهرستان زنجان	۵۲۱۳۰۲	۲۵۸۱۶۲	۱۵۹۰۲۰
دهستان سهرین	۶۳۴۹	۳۱۳۸	۱۹۴۹

ماخذ: سرشماری عمومی و نفوس و مسکن سال ۱۳۹۵

شکل ۳. دهستان سهرین و موقعیت روستاهای مورد مطالعه بر آن (سازمان مدیریت و برنامه ریزی، ۱۳۹۲)

۳۱۳۸ نفر نیز جنسیت زن بوده است (سازمان مدیریت و برنامه ریزی استان زنجان، ۱۳۹۶).

روش تحقیق

پژوهش حاضر از نظر هدف کاربردی و به لحاظ ماهیت توصیفی-تحلیلی و به لحاظ قلمرو زمانی مقطعی (مهر ۱۳۹۷) بوده است. به منظور ارزیابی و شکل‌گیری چارچوب مفهومی پژوهش و شناخت ادبیات پژوهش از منابع دست اول (طرح‌های فرادست مربوط به محدوده مورد مطالعه) و دوم همچون (از طریق مطالعه کتاب، پایان نامه، جستجو در گزارشات اینترنتی و پایگاه‌های اطلاعاتی) مرتبط رجوع شده است. همچنین مطالعات میدانی تحقیق، بر مبنای مصاحبه و توزیع پرسشنامه بین ساکنین در دهستان سهرین به عنوان جامعه آماری در ۱۲ آبادی (پالتو، سارمساقلو، کردکندی، لگاهی، سهرین، اورتابلاغ، قشلاق، محمودآباد، ولیاران؛ ونق؛ نهل؛ دگاهی) صورت گرفته است. جامعه آماری دهستان سهرین بر مبنای سرشماری نفوس و مسکن سال ۱۳۹۵؛ ۱۹۴۹ خانوار و جمعیت آن ۶۳۴۹ نفر بوده است که از این تعداد ۳۲۱۱ نفر مرد و

جدول ۳. حجم نمونه در روستاهای مورد مطالعه

روستاهای نمونه	موقعیت طبیعی	جمعیت (۱۳۹۵)	تعداد نمونه
اورتابلاغ	کوهستانی	۲۷۳	۱۳
پالتو	کوهستانی	۵۵	۳
سارمساقلو	دشتی	۵۶۵	۲۷
سهرین	دشتی	۲۳۹۰	۱۱۴
قشلاق	دشتی	۵۱۷	۲۵
کردکندی	تپه ای	۲۸۵	۱۴
لگاهی	کوهستانی	۴۲۹	۲۰
محمود آباد	تپه ای	۲۵۹	۱۲
ولیاران	دشتی	۶۴۶	۳۱
ونق	دشتی	۸۶۲	۴۱
دگاهی	کوهستانی	۱۶۳	۸
نهل	دشتی	۲۱۵	۱۰

منبع: مرکز آمار ایران، ۱۳۹۰

۴ Cross sectional

خطای ۵ درصد و مقدار $p=0.5$, $q=0.5$ صورت گرفته است. همچنین روش نمونه‌گیری در این پژوهش بر حسب برابر بودن فرصت یکسان برای جامعه آماری از روش نمونه‌گیری تصادفی ساده استفاده شده است. در جدول ذیل شاخصه‌های منتخب تحقیق نشان داده شده است:

با توجه به تیپ‌بندی روستاها در سه موقعیت کوهستانی، کوهپایه‌ای و دشتی و با در نظر گرفتن تعداد خانوار هر روستا، ۱۲ روستا به عنوان نمونه انتخاب گردیده و حجم نمونه بر اساس فرمول کوکران ۳۱۸ سرپرست خانوار حاصل گردید که به منظور اطمینان بیشتر تعداد ۳۲۰ خانوار انتخاب گردید. این محاسبه با سطح

جدول ۴. شاخص‌ها و زیر شاخص‌های انتخاب شده برای تحلیل AHP در دهستان سهرین

زیر شاخصها				شاخص			
۲۵۰۱-۵۰۰۰	۱۰۰۱-۲۵۰۰	۵۰۱-۱۰۰۰	۲۵۱-۵۰۰	۱۰۱-۲۵۰	۵۱-۱۰۰	۱-۵۰	جمعیت (نفر)
	سد	رود دائمی	رود فصلی	چشمه	قنات	چاه	منابع آب شیب (درجه)
	۶۰-۹۰	۳۰-۶۰	۲۰-۳۰	۱۲-۲۰	۵-۱۲	۰-۵	ارتفاع (متر)
۲۲۰۰-۲۷۰۰	۱۸۰۰-۲۲۰۰	۱۴۰۰-۱۸۰۰	۱۰۰۰-۱۴۰۰	۱۰۰۰-۱۴۰۰	زیر ۱۰۰۰	۱۰۰۰	زیربنایی
جاده آسفالته	جاده شوسه	جاده خاکی	آب لوله کشی	آب تصفیه شده	برق		فاصله از جاده اصلی
	بالای ۱۵ کیلو متر	۸ تا ۱۵ کیلو متر	۳ تا ۸ کیلو متر	کمتر از ۳ کیلومتر	کنار جاده		بهداشتی - درمانی
پزشک	داروخانه	دام تکنسین	دندان پزشک	بهداشت یار	بیمار حمام	خانه بهداشت	مرکز بهداشت
دبیرستان پسرانه	دبیرستان دخترانه	مدرسه مختلط	مدرسه پسرانه	مدرسه دخترانه	مدرسه دخترانه	آموزشگاه	آموزشی
	کوهستانی			دره ای	دشتی		وضع طبیعی
	شورای اسلامی	دهیاری	دهداری	بخشداری	شهرداری		اداری - سیاسی
	تعاونی تولید روستایی			مرکز خدمات کشاورزی	تعمیرگاه		پشتیبانی - ترویجی
	فروشگاه تعاونی		بقالی	نانوایی	قصایی		تجاری
	دسترسی به وسیله نقلیه عمومی		دفتر مخابرات	دفتر پست	صندوق پست		ارتباطی
	قهوه خانه				مکان ورزشی		رفاهی
	حسینیه				امامزاده	کتابخانه	فرهنگی

مأخذ: یافته‌های تحقیق، ۱۳۹۸

مؤلفه‌های طبیعی، فاصله و برخورداری‌ها رتبه‌بندی گردد. و سپس ارتباط، سطح توسعه‌یافتگی روستاها و نحوه پیوند آن با شهر زنجان بررسی گردد. در این رابطه چند شاخص محیطی، اقتصادی، اجتماعی، سیاسی و فرهنگی برای

یافته‌های تحقیق

با توجه به اهداف تحقیق، برای پی بردن به نقش عامل فاصله و ویژگی‌های محیط طبیعی در پیوندهای روستا-شهری، ابتدا باید روستاهای دهستان براساس وضعیت

گزینه‌ها (نقاط روستایی) با شاخص‌ها و درجه اهمیت شاخص‌ها در محدوده مورد مطالعه، در جدول شماره پنج ارائه شده است. همچنین، براساس تحلیل (AHP)، سکونتگاه‌های روستایی دهستان سهرین به شرح جدول شش سطح‌بندی شدند.

سطح‌بندی در نظر گرفته شده است که این شاخص‌ها عبارتند از: تعداد جمعیت، منابع آب، شیب، ارتفاع، خدمات زیربنایی، فاصله روستا از جاده اصلی، بهداشتی-درمانی، آموزشی، وضع طبیعی، اداری-سیاسی، پشتیبانی-ترویجی، تجاری، ارتباطی، فرهنگی و رفاهی. در این مطالعه سلسله مراتب سکونتگاه‌ها بر اساس نسبت بین

جدول ۵. ضریب ناسازگاری شاخص‌های انتخاب شده برای سطح‌بندی

شاخص	ضریب ناسازگاری	ردیف	شاخص	ضریب ناسازگاری
جمعیت	۰,۰۰۵	۹	وضع طبیعی	۰,۰۱۴
منابع آب	۰,۰۳۰	۱۰	اداری-سیاسی	۰,۰۴۶
شیب	۰,۰۰۴	۱۱	پشتیبانی-ترویجی	۰,۰۵۲
ارتفاع	۰,۰۱۲	۱۲	خدمات تجاری	۰,۰۴۲
خدمات زیربنایی	۰,۰۳۶	۱۳	خدمات ارتباطی	۰,۰۵۰
فاصله از جاده اصلی	۰,۰۰۸	۱۴	خدمات رفاهی	۰,۰۳۵
بهداشتی-درمانی	۰,۰۲۸	۱۵	خدمات فرهنگی	۰,۰۴۴
آموزشی	۰,۰۳۲	۱۶	هدف: تعیین مکان مرکزی	۰,۰۲۹

جدول ۶. رتبه‌بندی شاخص‌ها براساس روش AHP

شاخص	تعداد زیر شاخص	امتیاز AHP	رتبه	شاخص	تعداد زیر شاخص	امتیاز AHP	رتبه
جمعیت (نفر)	۷	۱۲	۱	وضع طبیعی	۴	۲,۹	۹
منابع آب	۶	۱۰,۵	۲	اداری-سیاسی	۵	۲,۳	۱۰
شیب (درجه)	۶	۹,۲	۳	پشتیبانی-ترویجی	۳	۱,۷	۱۱
ارتفاع (متر)	۵	۸	۴	تجاری	۴	۱,۲	۱۲
زیربنایی	۶	۶,۷	۵	ارتباطی	۴	۰,۸۲	۱۳
فاصله از جاده اصلی	۵	۵,۶	۶	رفاهی	۲	۰,۵۲	۱۴
بهداشتی-درمانی	۱۱	۴,۶	۷	فرهنگی	۴	۰,۳۳	۱۵
آموزشی	۶	۳,۷	۸	مجموع	۷۸	--	--

تحلیل فرآیند سلسله راتبی (AHP) نشان داد که از نظر میزان پیوند روستا-شهری و سطح برخورداری و میزان مراودات اقتصادی-اجتماعی-سیاسی، سطح برخورداری کامل روستا از امکانات مورد نیاز شهری، تنها مرکز دهستان با جمعیت بیش از ۳ هزار نفر، برخوردارترین

تحلیل نهایی این بخش در پی تبیین میزان توسعه-یافتگی روستاهای دهستان سهرین بر اساس میزان پیوند آنها با شهر زنجان است. که در این تحلیل شاخص فاصله از شهر و همچنین میزان مراودات اقتصادی و مراجعات روزانه مهمترین نقش را دارند. نتایج تحلیل با روش

روستا است. در حالی که اغلب روستاهای دهستان، خدمات اصلی خود را از دیگر نقاط شهری و روستایی تامین می‌کند در نتیجه تنها روستای سهرین دارای پیوند اقتصادی-اجتماعی با شهر زنجان بوده و در قبال دریافت خدمات، خدماتی نیز به شهر ارائه می‌دهد، در صورتی که سایر روستاهای دهستان، وابسته به شهر هستند و جریانات اقتصادی آن تابع نیازهای خود و سلطه‌گری شهر زنجان

است و این عامل موجب افزایش وابستگی روستا به شهر زنجان و شکل‌گیری روابط نابرابر مرکز پیرامون شده است. در این رابطه، روستاهایی که در موقعیت دشتی، نزدیکی به شهر زنجان، دسترسی به جاده اصلی و وسیله نقلیه عمومی دارند، وابستگی بیشتری دارند و روستاهای کوهستانی و دور از جاده در موقعیت ناپروردار قرار دارند در عین حال نیز کمترین مرادوات را با شهر دارند.

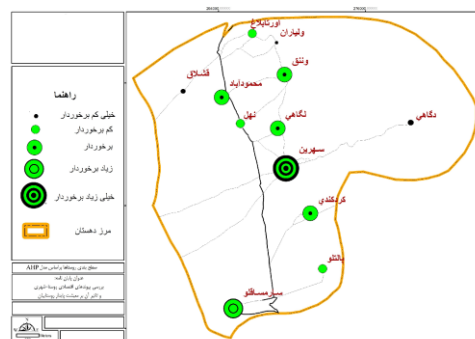
جدول ۷. رتبه‌بندی سکونتگاه‌های روستایی بخش قره پشتلو براساس روش AHP

نام روستا	شاخص‌ها															
	مجموع امتیاز	رفاهی	فرهنگی	ارتباطی	تجاری	پیشانی -	اداری - سیاسی	وضع طبیعی	آموزشی	بهداشتی	فاصله از جاده	زیر بنایی	ارتفاع	پهیز	منبع آب	آلودگی
سهرین	۱۴۷۹	۲	۲۲	۴۱	۲۹	۲۳	۶.۵	۱۸	۱۴۹	۴۰.۴	۳۳	۱۵۳	۷۰	۹۳	۳۰.۹	۱۲۶
کردکندی	۶۶۵			۱۸	۲۴		۶.۵	۱۸	۸	۵۰	۳۳	۸۱	۷۰	۹۳	۱۷۸	۸۵
سارمساقلو	۶۰۵		۲	۱۸	۲۴		۶.۵	۱۸	۴۷	۲۰	۲۱	۸۱	۷۰	۹۳	۱۱۹	۸۵
ونق	۵۹۲		۲	۱۲	۱۵		۶.۵	۱۸	۴۷	۱۱۹	۳۳	۸۱	۳۹	۷۵	۵۹	۸۵
قشلاق	۵۹۲		۲	۱۲	۱۵		۶.۵	۸	۴۷	۶۹	۴۶	۱۲۹	۳۹	۹۳	۵۹	۶۶
محمودآباد	۵۲۴		۲	۱۸	۱۵		۶.۵	۱۸	۸		۴۶	۱۲۲	۷۰	۹۳	۵۹	۶۶
لگاهی	۵۰۹		۱۲				۶.۵	۸	۸		۳۳	۶۵	۳۹	۹۳	۱۷۸	۶۶
ولیاران	۴۴۰		۲	۱۸	۱۵		۶.۵	۱۸	۸		۳۳	۸۱	۳۹	۷۵	۵۹	۸۵
اورتابلاغ	۳۹۰		۲	۱۸	۱۵		۶.۵	۱۸	۸		۳۳	۱۱۳	۳۹	۷۵	۱۴	۴۸
پالتلو	۳۷۱		۸				۶.۵	۸	۸		۲۱	۱۲۹	۷۰	۷۵	۱۴	۳۱
دگاهی	۳۶۳		۲	۳۰	۱۵		۶.۵	۸	۸		۱۰	۹۸	۱۲	۹۳	۱۴	۶۶
نهل	۳۵۲		۲					۸			۲۱	۹۸	۳۹	۹۳	۷۶	۱۵

تبیین نقش فاصله از شهر و موقعیت سکونتگاه‌ها بر

پیوند روستا شهری با تحلیل هم-پوشانی

برای رسیدن به نتایج بهتر در زمینه نقش فاصله از شهر و موقعیت طبیعی روستاها بر پیوند فضایی روستا-شهری، از تحلیل‌های GIS بهره گرفته شده است. در این رابطه با استفاده از تکنیک overlay و تحلیل شبکه، به هر یک از

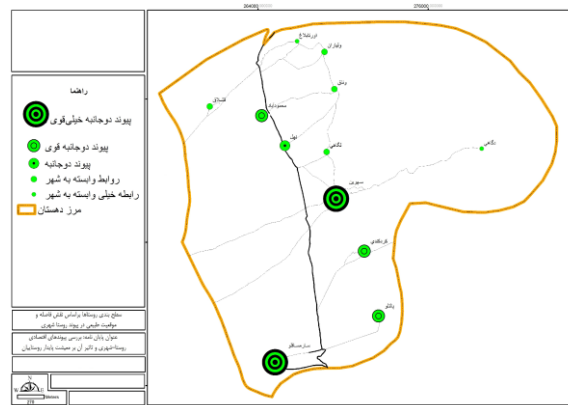
شکل ۴. رتبه‌بندی سکونتگاه‌های روستایی بخش قره پشتلو

براساس روش AHP

نتیجه گیری

شهر زنجان مرکز استان زنجان است. در چنین شرایطی برخی از کارکردهای شهرهای منطقه‌ای نیز در این شهر مستقر شده‌اند و به صورت سلسله مراتبی جریان تولید اطلاعات و محصولات بین شهرهای بزرگ و سکونتگاه‌های کوچک را متعادل می‌کند. در شهر زنجان، روستاهای پیرامون نقش مهمی در تامین نیازهای روزانه موارد غذایی شهر دارند. و بین شهر و روستاهای پیرامون روابط اقتصادی، اجتماعی، فرهنگی متنوعی برقرار است. در این رابطه بررسی پیوندهای روستا-شهری بویژه در بعد اقتصادی، اهمیت فراوانی در تنظیم روابط شهر و روستا و توجیه مسائل و مشکلات موجود در این زمینه دارد. نتایج برآمده از تحقیق نشانگر وابستگی روستا به شهر بوده است و روز به روز بر میزان تسلط شهر زنجان بر دهستان سهرین افزوده می‌شود. در زمینه نقش فاصله از شهر و موقعیت طبیعی در پیوند اقتصادی شهر زنجان با روستاهای پیرامون، با استفاده از تکنیک هم‌پوشانی، نشان داده شد که هر چه روستاها از شهر فاصله بیشتری داشته باشند و موقعیت کوهستانی داشته باشند، روابط بین آنها با شهر نابرابر و وابسته به مرکز خواهد بود. چرا که در روستاهای نزدیک شهر به علت ورود سرمایه شهری و وجود انگیزه برای رسیدن به بازار فروش در سریع ترین زمان، امکان تولید و عرضه محصولات در شهر بیشتر است. و این پدیده از قانون فن تانن تبعیت می‌کند. بدین ترتیب، میزان تأثیر پیوند اقتصادی شهر و روستا، بر توسعه سکونتگاه‌های روستایی محدود است. در نتیجه، جامعه آماری از وضعیت توسعه روستاهای محل سکونت خود رضایت ندارند و مقدار پیشرفت روستا را بسیار محدود می‌دانند. از نظر آنها، توسعه روستاهای نزدیک به پایتخت باید فراتر از روستاهای دیگر باشد. اما این وضعیت در روستاهای آنها در حد نرمال نیست. به منظور بهبود روابط شهر و روستا و تقویت پیوند اقتصادی بین شهر زنجان و

لایه های مربوط به موقعیت طبیعی، فاصله از شهر و ضریب ارتباط روستا با شهر، امتیاز داده شد. سپس با استفاده از تکنیک هم‌پوشانی در قالب تحلیل شبکه، لایه‌ها بعد از وزندهی روی هم قرار داده شد و خروجی نهایی در قالب نقشه شماره پنج می‌باشد. طبق نقشه نهایی، روستای سهرین و سارمساقلو بیشترین پیوند دو جانبه را با شهر زنجان دارند. این روستاها تقریباً نزدیک به شهر هستند و موقعیت دشتی دارند، هر چه از شهر زنجان فاصله گرفته می‌شود و وارد مناطق کوهستانی و کوهپایه‌ای می‌شویم، میزان پیوند دوجانبه روستایی کم شده و روابط روستا شهری بیشتر بر مبنای تسلط شهر بر روستا شکل می‌گیرد. در این رابطه، روستای دگاهی و ولیاران به علت دوری از شهر و موقعیت کوهستانی، نمیتواند رابطه مستقلی با شهر و حتی روستاهای پیرامون داشته باشد. و فقط نیازهای خود را از شهر تامین می‌کنند. و چیزی برای عرضه مستمر به شهر ندارند. این قبیل روستاها عمدتاً ناپایدار هستند و ترکیب جمعیتی استاندارد ندارند. چرا که جمعیت زنان و سالخورده‌گان در این روستاها غالب است.

شکل ۴. تأثیر فاصله از شهر و موقعیت طبیعی روستاها بر پیوند فضایی روستا-شهری

افراخته، حسن (۱۳۸۰)، روابط متقابل شهر- روستا (مطالعه موردی: شهر ایرانشهر)، نشریه علوم انسانی و اجتماعی، دانشگاه شیراز؛ دوره ۱۶، شماره دوم؛ بهار

افراخته، حسن و فرهاد عزیزپور (۱۳۹۲)، نقش جریانات فضایی در فرآیند خزش روستایی، برنامه ریزی کالبدی فضایی، سال اول؛ شماره دوم بهار

آزاد هدایت، حسن؛ مهدی پور طاهری، عبدالرضا رکن افتخاری (۱۳۹۴)، شناسایی و تحلیل نقش تعاملات روستایی- شهری در توسعه روستایی (مطالعه موردی: استان کرکوک عراق)؛ پژوهشهای روستایی، دوره ۶، شماره ۳، پاییز ۱۳۹۴، ۶۳۵-۶۵۴

پورطاهری، مهدی، نقوی، محمدرضا، (۱۳۹۱)، توسعه کالبدی سکونتگاه های روستایی با رویکرد توسعه پایدار (مفاهیم نظریه ها، راهبردها)، (مجله مسکن و محیط روستا)، دوره ۳۱؛ شماره ۱۳۷، صص ۷۰-۵۳

پورمحمدی، محمدرضا، طورانی، علی، حسینلو، معصومه، (۱۳۹۲)؛ (توسعه یکپارچه نواحی روستایی و شهری؛ رویکردی فضایی و استراتژیک در نظام برنامه ریزی سکونتگاهی)، (اندیشه جغرافیایی)؛ دانشگاه زنجان سال هفتم، شماره چهاردهم، پاییز، مقاله شماره ۳۹؛ صص ۹-۳۹

تقیلو، علی اکبر، عبداللهی، عبدالله، (۱۳۹۲)، توسعه کشاورزی با تأکید بر مناسبات شهر و روستا مطالعه موردی استان آذربایجان غربی، (فصلنامه اقتصاد فضا و توسعه روستایی)، سال دوم، شماره ۱، پیاپی ۳، صص ۵۰-۲

دولفوس، اولیویه (۱۳۶۹)، فضای جغرافیایی، ترجمه ی سیروس سهامی. مشهد: نیکا

رخسارزاده، اسفندیار، و سید علی پورفیکویی (۱۳۹۵)، تحلیل عوامل تأثیرگذار در پیوندهای روستایی- شهری در شهرستان آستارا؛ دوره ۱۱، شماره ۳۵، تابستان ۱۳۹۵، صفحه 1-16

رضوانی، محمدرضا، شاهچراغ، محبوبه، (۱۳۹۰)، پیوندهای روستایی-شهری، شبکه های مهاجرت و توسعه روستایی (مطالعه موردی: ناحیه دهملا، استان سمنان)؛ (نشریه توسعه محلی شهری و روستایی)، دوره ۳، شماره ۱، بهار و تابستان، صفحه 107-130

روستاهای پیرامون جهت توسعه سکونتگاه های روستایی شهرستان زنجان، پیشنهادهای در جهت توسعه و تحولات فضایی سکونتگاه های روستایی دهستان سهرین شهرستان زنجان تهیه شده است. مهمترین پیشنهادهای راهبردی عبارتند از:

- احداث صنایع تبدیلی و تکمیلی محصولات کشاورزی بویژه محصولات لبنیاتی در قالب صنایع کارگاهی در پیرامون روستاهای بزرگ دهستان
- اعطای برخی کارکردهای اداری-سیاسی به روستای مرکزی جهت کاهش وابستگی روستا به شهر
- تقویت تشکل ها مدنی و تعاونی ها برای اقشار خاص از جمله زنان، جوانان و... جهت توانمندسازی و آموزش مهارت های فنی و شغلی جدید در داخل روستاها
- ایجاد واحدهای فنی ترویجی و آموزش روش های کشاورزی نوین و منطبق با موقعیت و پتانسیل های منطقه
- جلوگیری از خرید و فروش و غیر کاربری غیر اصولی در منطقه جهت حفظ ساختار اقتصادی دهستان
- ایجاد بازارهای محلی هفتگی یا ماهانه در قالب یارانه های دولتی بصورت سیار در روستاها جهت تامین مایحتاج روستائیان
- تقویت تعاونی های مصرف روستایی در دهستان
- راه اندازی خط اتوبوس همگانی بین شهر زنجان و روستاهای دهستان سهرین جهت تشویق مردم شهر به مهاجرت معکوس و افزایش دسترس پذیری دهستان.

منابع

اجاق، عقیل و عبدالرضا رحمانی فضلی (۱۳۹۴)، پیامدهای کالبدی-فضایی شهرهای میانی در تحولات روستاهای پیرامونی مطالعه موردی روستای قلعه بخش مرکزی شهرستان قروه؛ دومین کنفرانس ملی جغرافیا و زمین شناسی

لینچ، کنث (۱۳۸۶)، روابط متقابل شهر و روستا در کشورهای درحال توسعه. ترجمه ی محمدرضا رضوانی و داود شیخی. تهران: پیام

محمدی ده چشمه، مصطفی؛ عبیات مصطفی (۱۳۹۸)، (پیوندهای روستا - شهری، مبنای توسعه ناحیه ای (موردپژوهی شهرستان اهواز))؛ (جغرافیا و توسعه)، شماره ۵۴؛ بهار

محمدی یگانه، بهروز، ولانی، محمد، (۱۳۹۳)، (تنوع بخشی به اقتصاد روستاها جهت تحقق توسعه پایدار مورد: دهستان مرحمت آباد شمالی شهرستان میاندوآب)، (فصلنامه اقتصاد فضا و توسعه روستایی)، سال سوم، شماره ۲، پیاپی ۸ صفحات ۵۴-۷۰

مطیعی لنگرودی، سیدحسن، فرجی سبکبار و الهام بهنام زاده (۱۳۹۵)؛ (تحلیل اثرات اقتصادی تبدیل روستاها به شهر؛ مورد(شهر محمودآباد))؛ (فصلنامه اقتصاد فضا و توسعه روستایی)، سال پنجم، شماره ۳، پاییز، پیاپی ۱۷

معاونت برنامه ریزی استانداری زنجان، ۱۳۹۱، واحد آمار و اطلاعات، فرهنگ آبادی های استان زنجان

شمس الدینی، علی، شکور، علی، رضایی، محمدرضا، پناهی، لیللا (۱۳۹۰)، (تحلیلی جغرافیایی بر جریانات متقابل روستایی - شهری مطالعه ی موردی: مرودشت و روستاهای پیرامونی)، (فصل نامه جغرافیایی آمایش محیط)، شماره ۹۹-۷۹

Akkoyunlu, Şule, (2015), the potential of rural-urban linkages for sustainable development and trade, International Journal of Sustainable Development & World Policy, ISSN(e): 2305-705X/ISSN(p): 2306-9929

von Braun, Joachim (2014), (Urbanization and Decentralization: The changing urban-rural linkages and opportunities of decentralization of services 54th Congress of the European Regional Science Association: ("Regional development & globalisation: Best practices"), 26-29 August 2014, St. Petersburg, Russia

سجاسی قیداری، حمدالله، صادقلو، طاهره، شکوری فرد، اسماعیل، (۱۳۹۵)، (سنجش سطح دارایی های معیشتی در مناطق روستایی با رویکرد معیشت پایدار (مطالعه موردی: روستاهای شهرستان تایباد))، (مجله پژوهش و برنامه ریزی روستایی)، سال ۵، شماره ۱، شماره پیاپی ۱۳، صص ۲۱۶-۱۹۷

سعیدی، عباس (۱۳۸۲)، روابط شهر و روستا و پیوندهای روستایی - شهری یک بررسی ادراکی، (جغرافیا)، دوره جدید، سال اول، شماره یک، صص ۷۰-۹۰.

سعیدی، عباس، میکائیکی، جواد، (۱۳۸۷)، (دگرگونی روابط شهر و روستا با تاکید بر فعالیت های اقتصادی)، (فصلنامه جغرافیا)، شماره ۱۷-۱۶، صص ۴۴-۲۴.

سعیدی، عباس (۱۳۸۷)، پیوندهای روستایی - شهری، دانشنامه مدیریت شهری و روستایی، تهران، سازمان شهرداری و دهیاری کشور

سعیدی، عباس (۱۳۹۶)، مبانی جغرافیای روستایی، انشارات سمت؛ چاپ پانزدهم

سند آمایش استان زنجان (۱۳۸۷)، مطالعات آمایش برنامه استان زنجان، جلد سوم، استانداری زنجان، وزارت کشور

سند توسعه شهرستان زنجان (۱۳۹۴)، معاونت برنامه ریزی استانداری زنجان، استانداری زنجان، وزارت کشور

فرهنگ آبادی های شهرستان زنجان (۱۳۹۲)، معاونت برنامه ریزی استانداری زنجان

فیروزنیا، قدیر، آذرباد، نسرین، هاشمی ارکونی، فاطمه، (۱۳۹۶) (نقش تولید محصولات باغی در پیوند روستا شهری و توسعه کالبدی (نمونه موردی: دهستان سولقان، شهرستان تهران))، (نشریه علمی - پژوهشی برنامه ریزی توسعه کالبدی)، سال دوم، شماره ۱ (سری جدید)، پیاپی، صص ۳۸-۱.

قدیری معصوم، محبتی، چراغی، مهدی، رضوانی، محمدرضا، (۱۳۹۴)، (اثرات روابط اقتصادی شهر و روستا بر امنیت غذایی خانوارهای روستایی مورد: شهرستان سنجان))، (فصلنامه اقتصاد فضا و توسعه روستایی)، سال چهارم، شماره ۴، پیاپی ۱۴، صص ۸۵-۶۹